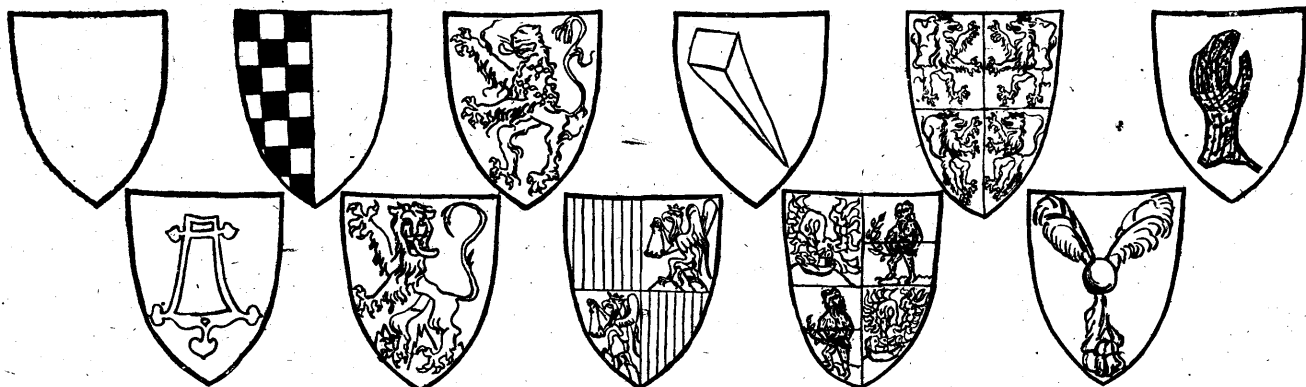


16. HERALDICKÝ DOPIS.



Znaky erbovních držitelů Bílé Třemešné. — Kreslil K. Rohlíček.

- I. řada: 1. Ticman z Třemešné. 2. Bořek z Poličan. 3. Třemešský ze Železna. 4. Zilvár z Pilníkova. 5. Albrecht z Valdštiny. 6. Sadovský ze Sloupna.

- II. řada: 1. Licek z Rýzmburku. 2. Macák z Ottenburku. 3. Schaffgotsch z Kynastu. 4. Gretzel z Gränzensteinu. 5. Harrach.

Erbovní držitelé Bílé Třemešné. Bílá Třemešná, největší obec okresu Dvůr Král. n. L., je velmi starého původu. Stávala v ní tvrz, později zámek, a jejími držiteli byla řada šlechticů. První zmínka o třemešenské tvrzi je z 12. stol., kdy držitelem byl jakýsi Zbraslav, jinak neznámý. V polovině 14. stol. patřila tvrz Ticmanovi z Třemešné, též z Janovic, erbu neznámého (zemřel před r. 1362). Ves s kostelem drželi pak vladykové z Poličan (1370 Bořek Šilhář, 1407 Mikuláš). V 15. stol. a téměř po celé 16. stol. tam sídlili vladykové Třemešští ze Železna, (1426 Jakub, 1440 Přeč, 1492 Kuneš, 1504-1529 Hereš, 1532 Petr Borecký, 1542 Hereš, 1543 Petr, 1564 Budiwoj, 1578 jeho syn Jan Přeč z manželství s Eliškou Rašínovou z Rýzmburku). V r. 1594 koupil třemešenský statek Adam Zilvár z Pilníkova, zvaný též Silber ryt. ze Silbersteinu a Pilníkova, jehož synovi Adamovi r. 1623 byl majetek zabaven a prodán Albrechtovi z Valdštiny, jenž jej v r. 1624 prodal v léno Jiřímu Sadovskému ze Sloupna. Po jeho odchodu do exilu v r. 1628 jej držel opět Valdštýn, který však téhož roku prodal statek Ladislavu Lickovi z Rýzmburku, jehož sestra Anna Marie Lickovna z Rýzmburku se provdala za Václava Macáka z Ottenburku, který držel Třemešnou do r. 1645. Po Macákovi byl majitelem Třemešné druhý manžel Anny Marie, baron, později hrabě Jan Arnošt Schaffgotsch z Kynastu a Greiffensteinu. Po něm zdědila Třemešnou jeho dcera Marie Salomena Schaffgotschová z Nové Vsi. V roce 1788 převzal Třemešnou Tobiáš Gretzel z Gränzensteinu. Od Vincence Gretzela z Gränzensteinu ji v r. 1829 koupil František Arnošt hr. z Harrachu, Rohrau a Thannhausenu (zemřel 1884). Harrachové jsou poslední šlechtičtí majitelé Bílé Třemešné. Od nich koupil třemešenský statek Karel Šindler, jehož dědičkou se stala jeho dcera Miloslava, provdaná Lohařová. V majetku její rodiny je třemešenský statek dosud.

Uvádíme tu znakopisy rodů, jež se vystřídaly v držbě Bílé Třemešné (děkujeme při tom p. Vojtěchu J. Pelikánovi na Mělníce, který doplnil znakopisy mnohými podrobnostmi):

- 1) Ticman z Třemešné, též z Janovic: erb neznámý.
- 2) Bořkové z Poličan: Štít nazděl dělený, vpravo černě-zlatě šachovaný, vlevo zlatý; klenot rostoucí černá panna, držící oběma rukama šachovnici; krydla černo-zlatá.
- 3) Třemešští ze Železna: V stříbrném štítu černý lev s jeřábatým ocasem, pokrytý třemi modrými koulemi, z nichž srší zlatý a červený oheň; klenot černá orlí křídla, na jich vnitřním okraji po třech koulích; krydla černo-zlatá.
- 4) Zilvár z Pilníkova: V červeném štítu stříbrný klín, čtverhranný, kosmo položený, ostřím dolů; na turnajové přílbě korunovaná černá orlice; krydla červenostříbrná.
- 5) Albrecht z Valdštiny: Štít čtvrcený, v 1. a 4. čtvrti zlaté modrý korunovaný lev, v 2. a 3. čtvrti modré zlatý

korunovaný lev; štít je položen na hrudi zlaté orlice v červeném štítu pod vévodskou korunou.

6) Sadovský ze Sloupna: V červeném štítu stříbrná levá plechovice; klenot dvě stříbrné plechovice, krydla červenostříbrná.

7) Licek z Rýzmburku: V modrém štítu zlatý třmen, klenot paví ocas, na něm třmen jako ve štítu; krydla modrozlatá.

8) Macák z Ottenburku: V černém štítu levhart přirozené barvy, žlutě pokropený, stojící na zlaté skalce, s ocasem vzhůru a vpravo obráceným; klenot rohy, pravý nahoře zlatý, dole černý, levý obrácených barev, mezi rohy rostoucí levhart jako ve štítu; točenice a krydla černo-zlatá.

9) Schaffgotsch z Kynastu a Greiffensteinu: Štít čtvrcený, první a čtvrtá čtvrt sedmkrát stříbrně-červeně nazděl dělená, v druhé a třetí čtvrti modré zlatý noh korunovaný, stojící na zeleném trojvrší a v tlapách držící stříbrné skalisko homolovitě; dvě přílby, na pravé ovce se zvonce, stojící před stromkem, na levé noh jako ve štítu. — Znak Schaffgotschů je na kamenné desce nad vchodem do chrámu v Bílé Třemešné; je z r. 1691. Třemešná dřive (v 18. stol.) užívala obecní pečeti s tímž znakem; byla eliptická, 23/29 mm, s opisem „Panstwj Sadowsky-(obec Trzemessna)“. V Soupisu památek uměleckých a historických v okr. Dvůr Král. n. L. je (str. 325-6) znak nad kostelním portálem i na pečeti omylem pokládán za erb Sadovských ze Sloupna.

10) Gretzel z Gränzensteinu: Štít čtvrcený, v první a čtvrté čtvrti pelikán na zeleném vršku, druhá a třetí čtvrt zlatě-červeně našší dělená, v ní na trávníku divý muž, v pravici zelená ratolest, kterou opírá o bedro, levice vbok, pravá noha spočívá na stříbrném balvanu; na korunované turnajové přílbě jehličnatý strom mezi dvěma orlími křídly, z nichž pravé červeně-zlaté, levé stříbrně-modře našší dělené; krydla vpravo černo-zlatá, vlevo modrostříbrná.

11) Harrach: V červeném štítu zlatá koule, z ní vycházejí do rohů štítu tři stříbrná pštrosí pera; na korunované turnajové přílbě červené sloní trouby, každá postrkaná čtyřmi stříbrnými pštrosími pery, páté zastrčeno v nátrubku; krydla červenostříbrná. — J. Svátek.

Co přejeme české heraldice do nového roku 1945. Před rokem, v prosinci 1943, jsme na tomto místě vyslovili několik heraldických přání pro rok 1944; bylo to: založení heraldické organizace, zahájení soupisu českých znaků, pořízení heraldické terminologie a vydání heraldické ročenky. Připojili jsme k tomu, že bychom rok 1944 pokládali za neobyčejně šťastný, kdyby se splnila alespoň dvě z těchto přání. Nuže, byl tedy rok 1944 opravdu pro českou heraldiku šťastný, neboť byla splněna ne pouze dvě, nýbrž dokonce tři z projevených přání; byl založen Heraldický odbor při Jednotě st. č. rodů; byly dokončeny všechny

přípravné práce pro soupis heraldických památek, takže by bylo možno kdykoli jej zahájit; byla sestavena heraldická terminologie, úplně připravena pro tisk. Pouze čtvrté přání (heraldická ročenka) se nesplnilo. —

Co budeme letos přát české heraldice do roku 1945?

1) Aby všichni heraldičtí pracovníci a přátelé heraldiky se shodli o společné činnosti na rozsáhlých úkolech, jež v blízké budoucnosti čekají na českou heraldiku.

2) Aby veřejnost si uvědomila pravý význam heraldiky, aby tak jí bylo zajištěno místo, jež jí v celku kulturní práce spravedlivě náleží; aby v heraldice nebylo viděno to, co v ní není, ale aby v ní bylo viděno vše, co v ní jest.

Obě tato přání jsou na sobě závislá; bude-li splněno první, bude snáze uskutečněno i druhé. A to přejeme české heraldice i heraldikům do nového roku 1945. — J. M.

Heraldika v tisku. Měsíčník *Böhmen und Mähren*, dvojčíslo září-říjen 1944, na str. 180 v článku J. Bergela se zmiňuje o polepšení valdštýnského znaku. Týž list, dvojčíslo listopad-prosinec 1944, uveřejňuje článek A. Zankla, jenž řeší otázku, zda moravská orlice je šachovaná zlatě či stříbrně; autor dochází k závěru, že de jure má být šachování zlato-červené, že však tradice a usus šachování stříbrně-červeného se ukázal silnější, jak se to projevilo i v posledním normovaném znaku Moravy. Článek je provázen třemi ilustracemi. — **Lidový deník** z 26. listopadu 1944 popisuje v drobném článku erb opatů na Karlově v Praze; škoda, že není uveden pramen. — **Moravské noviny** z 3. prosince 1944 otiskují erbovní pověst o znaku pánů z Kounic. — **Týdeník Svět** z 6. prosince 1944 uveřejnil článek A. Jandáčka „600 let církevní a národní slávy“ o jubileu pražského arcibiskupství. Vojtěch Kubašta nakreslil k článku půvabné záhlaví s arcibiskupským znakem. — **Polední list** z 20. prosince 1944 v článku „Smutné vzpomínky na Štědrý den“ se zmiňuje o znaku Vojtěcha Eisnera ryt. z Eisensteinu na domě U Boreckých v Podskalí v Praze. — Ing. K. Kuba-Valtenburk v **Rybářském věstníku** z 25. prosince 1944 dokončuje článek „Ryby a rybářské předměty ve znacích rodů“ (o první části článku jsmě referovali v 11. Heraldickém dopise z července 1944); uvádí v něm rody, které mají v erbu ryby, raky, udice a pod. Kromě jiných humoristických obrátů vyskytuje se v článku i tato věta: „Tím vyčerpal jsem částečně vzpomínku dávných zašlých časů ze současných dějin českého a moravského rybníkářství.“ Nakonec slibuje, že uveřejní erbovní pověsti o znacích se znamením ryb a rybářských předmětů. Článek je provázen málo zdařilými kresbami znaků Lukavských z Lukavic a Kekulů ze Stradonic. — **Týdeník Kinorevue** z 27. prosince 1944 otiskl fotografii neznámého sdruženého znaku v kameni; obrázek jest ilustrací článku J. Hlaváčka „Malý objevitel pravdy“ o t. ř. krátkém filmu. — **Večerník Českého Slova** otiskuje pravidelnou rubriku „Ze života a událostí hl. m. Prahy“, jejíž záhlaví jest ozdobeno pražským znakem.

Dipl. sc. pol. Ferdinand Vlček pravidelně uveřejňuje hojně články o městské heraldice. Uvádíme tu jejich soupis z poslední doby: **Nár. Politika** z 28. října 1944 „O užití městských znaků“ s pěti ilustracemi; 25. listopadu „Starý a nový znak Vysokého Mýta“ s dvěma ilustracemi. — **Nová doba** 22. října „Trilobit ve znaku Jinců“, 5. listopadu „Růže ve znaku Mýta“, 19. listopadu „Sv. Václav ve znaku městyse Čisté“, 24. listopadu „O vývoji znaku Klatov“, 26. listopadu „Kolo ve znaku Kolovče“, 2. prosince „Původ znaku Merklína“, 10. prosince „Znak Starého Plzeňce“, 17. prosince „O znaku Spáleného Poříčí“, 24. prosince „O udělení znaku Sedlicí“; veškeré tyto články jsou provázeny vyobrazeními příslušných znaků. — **Večerník Českého Slova** otiskl v příslušných mutacích tyto články: 6. září „Litomyšlská lilie“, 5. října „Znak Vlachova Břeží“, 7. října „Alianční znak Počátek“, 5. října „O znaku města Chocně“, rovněž 5. října „Panna Marie ve znaku Pečky“, 2. prosince „Znak Nového Města na Moravě“, 1. prosince „Mluvící znak Českého Sternberka“, rovněž 1. prosince „O znaku Humpolce“, rovněž 1. prosince „Znak Uhlířských Janovic“.

Z tisku neperiodického uvádíme dílko **Kláster Hradiště** (Vyšehrad, Praha 1944) od Dr. Dobroslava Líbala; v knížce

jsou zmínky o znacích na budovách býv. cistercienského kláštera u Mnichova Hradiště, tak o znaku Budovce z Budova, jeho manželky Anny z Vartemberku, Jana Jiřího z Labouně a j. — Václav Poláček vydal nové ilustrované dílo **Pražské portály** od Dr. E. Poche; dílo je provázeno 76 fotografiemi pražských portálů, četných z nich se znaky. Autor bohužel znakům věnuje jen malou pozornost a také fotografie nejsou plně zdařilé; některé jsou neostře, jiné mají příliš hluboké stíny, jiné zase nemilosrdně odhalují kdekerý kaz v kameni, jehož lidský zrak by ani nepostřehl.

Heraldika pramenem vzorů pro práce výtvarné. Výtvarní umělci věnují nyní více pozornosti heraldice nežli ještě před nedávnem a heraldické motivy se stále častěji objevují v užitkové grafice i v ornamentice. Ale jde většinou právě jen o heraldické motivy, které jsou zpracovávány moderními slohy, což samo o sobě je správné, neboť je to důkazem, že heraldika i umělecky je stále živá a stále schopná dávat umělcům nové podněty. Této možnosti však není ještě plně využito, ba jsou tu možnosti další, kterých snad vůbec nebylo vzpomenu.

Chceme ty upozornit, že výtvarná díla heraldická z doby gotiky, renaissance a baroka jsou přebohatým pramenem vzorů výtvarné fačony, které dosud zůstaly nepovšimnuty.

Stará díla znaková z 13. až 18. století byla již souzena a hodnocena po stránce historické, ale stránka povšechně umělecká unikla pozornosti značně, a stránka kompoziční a dekorativní, zejména pak ornamentální vůbec. V této věci byla heraldická díla umělecká zanedbávána, na rozdíl od ostatních uměleckých výtvorů — obrazů, plastik, architektur. U heraldiky stránka historická a genealogicko-politická absorbovala všechn zájem, a to tak, že historikové umění přecházeli heraldické výtvary jako předměty nepatřící do jejich oboru a přenechávali je pozornosti historiků, kteří ovšem nemajíce příslušného odborného školení neměli ani legitimace k hodnocení uměleckému; nebyl to prostě jejich obor ani zájem. Heraldika proto, že je vědou i uměním, vyžaduje erudice vědecké i umělecké; historikové zpravidla nemají této, umělci oné. Vzniká tak latentní spor záporně kompetenční a ten je příčinou, že zůstala a zůstává výtvarná stránka starých (a i nových!) znaků bez náležitého kritického hodnocení, které by bylo jistě velmi plodné jak pro historii umění, tak i pro současnou činnost výtvarnou.

Přimlouváme se tedy za to, aby historikové umění, umělečtí theoretikové, učitelé výtvarných umění a zvláště výtvarníci sami věnovali pozornost heraldickým dílům uměleckým; aby starobylá díla znaková zhodnotili a zařadili, aby upozornili na pramen výtvarné krásy, mocně tryskající z heraldických děl a aby z tohoto pramene čerpali a oživilí jím současnou tvorbu uměleckou. — J. M.

Spolek sběratelů a přátel exlibris pořádal dne 29. listopadu 1944 přednášku p. knihovníka Josefa Svátka, jednatele Heraldického odboru J. s. č. r., „Bývalé knihovny thun-hohensteinská a clam-martinická a jejich knižní značky“; četně navštívená přednáška byla provázena promítanými obrazy exlibris dotčených knihoven, z nichž mnohá byla heraldická.

Soupis heraldických knih v majetku heraldiků, pořádaný Heraldickým odborem J. s. č. r., se setkal s úspěchem. Podrobné seznamy svých heraldických děl zaslala řada jednotlivců a k akci se přihlásily i různé ústavy a spolky, tak Česká společnost numismatická, Historický klub, Památkový úřad, Rodopisná společnost, Umělecko-průmyslové museum. Materiál takto získaný podává přehled o heraldické literatuře v majetku zdejších ústavů i jednotlivců; byl zpracován do kartotéky, jež po předchozím ohlášení je zájemcům přístupna u jednatele Heraldického odboru J. s. č. r. p. knihovníka J. Svátka, Praha XII-425. V soupisové akci se stále pokračuje a prosíme ty, kdož dosud nezaslali seznam svých heraldických knih, aby tak učinili na uvedené adrese.